

DERIV.: *Gaiol* ant. degué significar 'amant femeller, entreteniror il·licit d'una dona': «cornut e bort, / bastart, malvat, / afeminat, / gayol, fembrer / e bagasser», JRoig (*Spill*, 7673); «fabricave, fins la ora que venia lo seu desijat *guayol*, alguna nova malficia», *Corbatxo* (traduint l'it. *trastullo* del text boccaccesc), *BDLC* xvii, 111. *Gaieta* (hapax d'un mal poeta occitanjant del S. xv). *Gaiós*.

Gaia [1561], 'llista de diferent color en una roba', «un pellot de muller a *gayas*, forrado, tres sueldos»¹⁰ en un text quasi-català de l'Alt Aragó de 1350 (*RFE* xxii, 21), dita així per l'aspecte vistós dels vestits violats; d'aquesta acc. es va passar al de 'franja afegida a un vestit', i en general 'sector, franja': «son pare només li'n deixà una petita *gaia* d'arrencada (d'un garri-gal): ell i la seva dona havien tret a creu tot lo demés», Pous i Pagès (*Quan se fa nosa* II, 154); «y les montanyes d'Atlas veu verdejar de lluny: / veu rosejar-hi a *gayes* en sos vessants la xeixa» en l'escalaborn de l'*Atl.* II, 11c; «tota la muntanya no és més que bosc, si bé amb alguna *gaia* de cingle», St. Esteve d'En Bas (1968). *Gaiet*, pron. *gəlét* per ultracorreció, 'una *gaia*, una franja', Cornellà de la Ribera, 1960.

Gaiar; *gaiat*: «en les seves parpelles moradenques es transparenten les congestionades venes, fines i vermelles com ratlletes que *gaien* una flor de malva», Ruyra (*Pinya de Rosa* I, 176). *Esgaiar* [1911, Vogel]; *esgaiada* [Lab., no encara 1864]; *esgai*. *Esgaiar* ja en oc. ant., però no és clar si deriva del sentit de *gai* o del del substantiu *gaia*, car sembla significar 'malgirbat'³⁰ (<'virolat?'): «adoncs venc le fers aversiers, / per digastendonz [per d(e)igast en donz? veg. *GASTAR*], tots derriers: / *egaizat* fon e mal-aceutz: / anc non fon mens, mas sol l'espeutz, / que non semblés tal espaventa», *Flamenco*, v. 2442. *Gaya* és també cast., i del cat. *gaia* és manllevat el campid. *gaia*, com ja va indicar MLWagner (*Litbl.* xxxvii, 379n.), i és casual la semblança amb el longob. *gaida* (> alt-it.), del qual volien derivar el mot Guarnerio, M-L. (*REW*, 3637) i Gamillscheg (*Rom. Germ.* II, 141), car mai un mot hispànic no podrà venir del longobard; també s'erra Sainéan (*Sources Indig.* I, 88) en vacillar entre fer-lo venir del nom del *gaig* (fóra llavors **gaja*) i comparar, més oportunament, amb l'it. *verde gaio*, fr. *vert gai*, on es mostra ja la noció bigarrament. *Gaian* (?) nom de peix, «turdus» (*DTO.* 1647) que deu ser el mateix que el basc *kaianu* (bisc.), *gaian* a Ondarrabia, *kaixero* bisc. i guip., car Azkue l'identifica amb l'ast. *gayán* (*DCEC*, *GAYO*), cf. Barbier, *RLR* LXV, 16-17.

¹ No en conec altra aplicació popular moderna que⁵⁰ el nom d'una mena de pomes, produïdes sobretot a Fontjanina, les *pomes gaiés*, que tenen gran crit a la Vall de Bof i Alta Ribagorçana.—² *Questa turba gaia* (rimant amb *raia* i *paia*) i *a compiacermi venia gaia* (*primaia, paia*) *Par.* xv, 60 i xxvi, 102. Però de l'ambient líric-eròtic que rodejava el mot és bon senyal el nom de *Gaia* di Treviso, † 1311, esmentada per Dante com a famosíssima (*Purg.* xvi, 140), de la qual ens conta el quasi coetani Benvenuto de Rambaldi, d'Ímola: «ubique dicebatur de ea: mu-

lier quidem vere *gaia* et vana --- Tarvisina tota amorosa --- multa praetereo de femina ista quod dicere pudor prohibet». No oblidem que ja fonèticament el mot es denuncia com a manlleu de l'occità, car altrament hauria estat **gaggia* o *gazza* (que de fet és la forma que ha pres en italià el ll. *GAIA*, nom d'ocell), cf. *MAIUS* > *maggio*, *RADIUS* > *raggio*, *peggio*, *saggio* etc.—³ El tambaleig que en resulta el condueix a dues provatures, que bé hem de qualificar d'absurdes. De primer suggereix a Bloch₂ que en occità sigui manlleu del francès (!!); després, al contrari, prova de fer-nos creure que vindria del gòtic, ço que manca de tota possibilitat, tant des del punt de vista romànic (absència en ibero-romànic, caràcter manllevat en italià), com a la vista de l'àrea limitadíssima del tipus *GAHI* en germànic.—⁴ La variant *gây* no és més que un hapax, del qual no ens podem fiar. Grimm., *Dt. Wb.* IV, I, 1144, esmenta un *gai* 'ràpid' que s'ha donat com a propi de Brema, però com a antiquada, i per tant també incerta.—⁵ No hi ha parentela en els altres idiomes germànics, ni etimologia indoeuropea mitjanament acceptable, vegeu Fick, *Vgl. Wb.* III, 122, i Walde-Pok. (I, 172). Cita aquest un ags. *gêhda* 'impetuositat', però advertint que d'altres no reconeixen més que *gêhdu* 'cura', «sorge», mot dubtós i que s'ignora si té res a veure.—⁶ *Ome o femna gai*, seria com si diguéssim 'una persona, tota goig, tota ella joia' (*quelqu'un qui est tout joie*), que és el goig mateix, i això llavors no podia fer estrany.—⁷ D'ençà que Bernat de Ventadorn va anomenar la seva adorada «francs cors humils, *gais* e cortés» (Appel, 16.54) i «bona domna *jauzionda*» (18a53) això va tornar-se lloc comú: Gaucelm Faidit parla de «sos cors *gais*» (28.33) i de «mais val hom quant es *gais* e chantaire» (28.11), el Comte de Proença de tenir «*dompna gaia*» (94.17) i les *Vidas* elogien l'amada de R. de Berbeizilh perquè és «si bella e si *gaia*» (122d29) i la Vescomtessa de Ventadorn per «bella e *gaia* e joven e gentil» (122b6). Frases així van repetint-se després fins a l'infinit.—⁸ No té valor l'esmena que proposa Levy, «plazents, *egaus*»: com ell mateix reconeix seria ben difícil de justificar pel sentit en aquest text i context aqueix ús de l'adjectiu *egaus* 'igual'; i així mateix crec que hem de negar la possibilitat que a la fi de -al s'hagués vocalitzat la -l en el S. XII en cap part del territori occità (com a molt en algun punt de Gascunya), i molt menys a la Guiana, el Llemosí o la terra de Berbeizilh. En aquest cas la rima ha obligat els escribes i els filòlegs a respectar aquesta forma arcaica; en altres llocs l'hauran eliminada, si ja no els copistes, almenys els filòlegs en llurs edicions «crítiques», com aquí Emil Levy voldria fer-nos acceptar.—⁹ No val a objectar que existeix *Montalegre*. Cap dels dos casos d'aquest nom no valdria: dominant verticalment Llorenç de *Montgai* hi ha l'àrida i formidable penyatera de la Serra de Montalegre; però es tracta d'una substitució popular i posterior del mot, pel fet que *gai* és impopular i els muntanyencs no coneixen altre ad-